

Jakonen, T., J. Jalkanen, T. Paakkanen & M. Suni (toim.) 2015. Kielen oppimisen virtauksia. Flows of language learning. AFinLAn vuosikirja 2015. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 73. Jyväskylä. s. 126–141.

Mari Bergroth

Jyväskylän yliopisto

Kaksisuuntaista kieleen sosiaalistumista kaksikielisissä perheissä

The present study focuses on the language socialization of parents in six bilingual families. The aim is to investigate how parents describe their linguistic identity and what kinds of changes over time can be traced in these identities. The present study is part of a wider ethnographic project which aims to deepen our understanding of how conceptions of language, bilingualism and bilingual development are manifested and negotiated in different situations and by different stakeholders in Finnish-Swedish bilingualism in Finland. The analysis identifies four major categories of bilingualism: language identity, realization, expanding language skills and frustration. The results show that children can have an active agency in socializing the parents in the new family language and that language socialization in a bilingual family does not necessarily mean altering one's language identity.

Keywords: bilingualism, bilingual family, language socialization, parents

Asiasanat: kaksikielisyyys, kaksikielinen perhe, kieleen sosiaalistuminen, vanhemmat

1 Taustaa

Tämän artikkelin tavoitteena on tarkastella aikuisten kieleen sosiaalistumista kuudessa kaksikielisessä perheessä. Kaksikielisten lasten kasvatuksessa on pitkään vallinnut yksi henkilö – yksi kieli -periaate (e. *One Parent One Language, OPOL*, Baker 2011: 99–100). OPOL-periaatteessa korostuu vanhempien yksikielinen vuorovaikutus lapsen kanssa. Toinen vanhemmista puhuu lapselle yhtä ja toinen toista kodin kieltä. OPOL-periaatetta suositellaan usein myös suomalaisille suomi-ruotsi-kaksikielisille perheille. Esimerkiksi Folkingetin (2013: 10) julkaisemassa *Anna lapsellesi lahja* -vihkosessa vanhempia kehoitetaan puhumaan lapselle johdonmukaisesti omaa kieltä. Perheen kasvaessa on kuitenkin luonnollista, että myös vuorovaikutustilanteet monipuolistuvat ja perheen kielellisissä valinnoissa tapahtuu muutoksia. Tämän vuoksi perheen arjen kielikäytänteet voivat olla ristiriidassa edellä mainitun OPOL-periaatteen kanssa myös niissä perheissä, joissa sitä noudatetaan ideologisella tasolla. Perheen kielikäytänteet luodaan vanhempien ja lasten yhteistyönä, ja yksinkertainen OPOL-periaate saattaaakin muodostua käytännössä ongelmalliseksi toteuttaa. (Barron-Hauewaert 2011; Bergroth & Kvist 2011; King, Fogle & Logan-Terry 2008.) Samalla perheen kielikäytänteiden moninaistuminen saattaa tuoda mukanaan kielen omaksumisen ja oppimisen haasteita ja mahdollisuuksia koko perheelle. Se voi myös edesauttaa vanhempien uudenlaista kieleen sosiaalistumista.

Tämä tutkimus on osa laajempaa *Child2Ling*-tutkimushanketta (Jyväskylän yliopisto 2014), jossa tutkitaan kaksikielisten perheiden osallistumista ruotsinkieliseen varhaiskasvatukseen. Tässä osatutkimuksessa kartoitan perheiden ja yksilöiden kielellistä taustaa, joka vaikuttaa perheen kielikäytänteisiin. Hankkeeseen osallistuvia päiväkoteja pyydettiin ehdottamaan tutkimukseen sellaisia perheitä, joissa toinen vanhemmista puhuu enimmäkseen suomea ja toinen ruotsia. Tutkimushankkeen määritelmä kaksikielisestä perheestä on siis melko häilyvä, eikä sen avulla voida lyödä lukkoon perheiden yksilötason kaksikielisyyttä. Hankkeessa ollaan myös tietoisia siitä, että yksilön monikielisyyden määrittelyyn ei ole yksiselkoista, lyhyttä ja kaikenkattavaa määritelmää. Perinteisesti kaksikielisyyttä on tarkasteltu additiivisena tai subtraktiivisena sen mukaan omaksuvatko yksilöt tai kieliryhmät uutta kieltä vai menettävätkö he mahdollisesti jo osatun kielen. Garcían (2009: 51–55) mukaan tämä kahtiajako ei kuitenkaan riitä kuvailemaan nykypäivän globaalin yhteiskunnan kielellisiä kohtaamispintoja. Kahtiajaon sijaan hän ehdottaa dynamisempaa käsitystä kaksikielisyydestä. Tämän näkemyksen mukaan kieliä voidaan ottaa haltuun uudestaan, vaikka ne olisi kertaalleen unohdettu. Eri kieliä voidaan myös käyttää multimodaalisesti rinnakkain, eri tilanteissa ja eri tarkoituksiin, vaikka kaikkia kieliä ei täysin hallita. Samalla on enenevässä määrin kyseenalaistettu kaksikielisten kielenkäytäntöjen tarkastelua yksikielisistä ideologioista lähtien (Blackledge & Creese 2010; Cummins 2007). Kaksikielisyyttä tuleekin tarkastella niissä

tilanteissa, joissa yksilöt toimivat vuorovaikutuksessa keskenään ja tilanteissa, joissa on läsnä samanaikaisesti useampi kieli. Kaksikielisyys on siis jatkuvasti muuttuvaa ja muotoutuvaa. Myös yksilön kaksikielisyys saattaa vaihdella tilanteesta toiseen.

2 Tutkimusasetelma

Artikkelin tavoitteena on selvittää, näkyykö dynaaminen kaksikielisyys kaksikielisissä perheissä. Artikkelissa haetaan vastauksia kysymykseen, kuinka kaksikielisen perheen vanhemmat kuvailevat kodin toiseen kieleen sosiaalistumisen prosesseja omalta ja puolisonsa osalta. Määrittelen kieleen sosiaalistumisen koko elämän ajan jatkuvaksi dynaamiseksi prosessiksi, jossa erilaisten kielikäytänteiden omaksuminen auttaa yksilöä osallistumaan aktiivisesti ja tarkoituksenmukaisesti eri yhteisöjen toimintaan (Ochs 2000). Lasten kieliin sosiaalistumista kaksikielisissä perheissä on tutkittu (Lanza 1997; Berglund 2008; Rontu 2005), mutta perheen sisäisesti tapahtuvaa aikuisten kieliin sosiaalistumista on toistaiseksi tutkittu vähemmän. Luykx (2005) toteaa, että lapsen toive käyttää tiettyä kieltä voi tuoda koko perheen uuden kielen piiriin esimerkiksi koulukielen merkityksen lisääntyessä lapsen elämässä. Toisaalta myös vanhemmat saattavat muuttaa omaa kielenkäyttöään edistääkseen lapsensa enemmistökielistä kompetenssia tai aikuiset saattavat oppivat kieltä lapsiltaan. Luykxin (2005) tutkimuksessa painottuvat ne prosessit, joissa enemmistökieli korvaa heikommissa asemassa olevan kotikielen ensisijaisena kotikielenä. Tässä artikkelissa tarkastelun kohteena ovat sen sijaan perheiden kielikäytänteet ja kielivalinnat kahdessa suomalaisessa kaksikielisessä kaupungissa. Perheissä toinen vanhemmista puhuu pääosin suomea ja toinen pääosin ruotsia. Kaksikielisuuden lisäksi perheen lapsi/lapset osallistuvat ruotsinkieliseen päivähöitoon. Suomen kaksikielisen kielipolitiikan (Kielilaki 423/2003) ansiosta kielivirtaukset eivät ole yhtä selkeä uhka vanhempien kieli-identiteetille kuin Luykxin (2005) tutkimuksessa. Tässä tutkimuksessa molemmat kielet ovat läsnä niin kotona kuin ympäröivässä yhteiskunnassakin.

Tutkimusaineisto koostuu kuudesta puolistrukturoidusta haastattelusta. Haastatteluihin osallistuivat molemmat vanhemmat yhdessä eli haastateltuja vanhempia on 12. Haastattelut suoritettiin vanhempien toiveiden mukaisesti joko päiväkodissa tai perheen kotona. Vanhemmat saivat valita kumpaa kieltä haastattelussa käytettiin, ja muutamassa haastattelussa käytettiin samanaikaisesti molempia kieliä. Haastattelut kestivät keskimäärin 40 minuuttia. Niiden aikana keskusteltiin esimerkiksi perheen arjen kielivalinnoista, päiväkodin kielellisistä periaatteista ja vanhempien käsityksistä eri kielten ja kielivariaatioiden asemasta lapsen elämässä. Vanhempien antamat vastaukset ovat syntyneet tutkijan ja vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa. Haastattelut on litteroitu, ja artikkelissa käytettävät nimet ovat pseudonyymejä.

Suurin osa artikkelin esimerkeistä on poimittu vanhempien vastauksista haastattelun alkuvaiheen kysymyksiin *kuka on mielestäsi kaksikielinen ja oletko mielestäsi itse kaksikielinen*. Oman kaksikielisyyden arviointi on vaativaa (Baker 2011: 25–26), ja vanhemmat tarkensivatkin usein vastauksiaan haastattelun myöhäisemmässä vaiheessa. Vanhempien vastauksista on tunnistettavissa sekä mikrotason tekijöitä, jotka vanhemmat kokevat tärkeiksi juuri omalla kohdallaan, että myös laajempia yhteiskunnallisia makrotason keskusteluja esimerkiksi kielitaidon tarpeellisuudesta tai eri kielten arvostuksesta.

Lähestyn kieliin sosiaalistumista aineistolähtöisesti ja kartoitan aluksi vanhempien kuvauksia omasta kieli-identiteetistään lähinnä kvalitatiivisen sisällönanalyysin menetelmin. Keskityn haastatteluissa esiin nouseviin kaksikielisyyteen liittyvien kieli-ideologioiden kuvauksiin. Kieli-ideologiat määrittelen Pietikäisen (2012: 411) mukaan kieltä, sen käyttämistä ja käyttäjiä koskevinä dynaamisina diskursiivisina määritelmänä ja kuvauksina. Olen erityisen kiinnostunut juuri niistä kuvauksista ja määritelmistä, jotka voidaan selkeästi liittää kaksikieliseen perheeseen ja joissa mahdollisesti heijastuu myös lasten aktiivinen toimijuus. Tarkoitan lasten **aktiivisella toimijuudella** määrätietoista osallistumista ja toimintaympäristön muokkaamista kokemusten kautta. Lapset eivät siis ole vain perheen kielivalintojen kohde, vaan he myös itse muokkaavat perheen kielivalintoja omilla teoillaan. (Fogle 2012; Lyukx 2005; Slotte-Lüttge 2007.) Ne kieltä ja kielenoppimista kuvailevat sisällöt, joiden painopisteessä ovat kielten opiskelu peruskoulun tai opintojen aikana tai kaksikielisen paikkakunnan asettamat vaatimukset työelämän kielitaidoille, jäävät tässä tutkimuksessa taka-alalle. Raja-analyysin myös koskemaan vain perheiden kotikieliä (suomi ja ruotsi), vaikka vanhemmat ottavat kantaa myös muihin kieliin.

Tämän jälkeen analysoin, minkälaisia muutoksia ja uusia virtauksia vanhempien kuvauksista on löydettävissä. Tämän alustavan kartoituksen pohjalta olen ryhmittänyt sisällöt neljään toisiinsa kietoutuvaan kategoriaan. Olen antanut niille otsikot *kieli-identiteetti*, *hoksaus*, *laajentuva kielitaito* ja *turhautuminen*. Kukin kategoria sisältää pienempiä samankaltaisia sisältöjä. Näin ollen kieli-identiteetti sisältää oman kieli-identiteetin määrittelyä ja kuvausta. Hoksaus pitää sisällään kuvaukset siitä, kuinka vanhemmat asemoituvat kielen käyttöön ja omaksumiseen tajuttuaan olevansa osa kaksikielisistä perheitä. Tässä kategoriassa nousevat esiin niin halu oppia kuin myös kokemus siitä, ettei toista kieltä välttämättä tarvita. Laajentuva kielitaito sisältää ne kuvaukset, joissa vanhemmat kuvaavat omaa kielenoppimistaan ja erityisesti lasten aktiivista toimijuutta kielitaidon laajenemisessa. Turhautumisen kategoria pitää sisällään puolestaan ne kuvaukset, joissa vanhemmat pohtivat kieleen sosiaalistumisen haasteellisia puolia.

3 Kieleen sosiaalistumisen kategoriat

3.1 Kieli-identiteetti

Olen kerännyt vastauksista suuntaa-antavan taulukon vanhempien nykyhetken kielellisestä identiteetistä (ks. taulukko 1). Taulukkoon olen merkinnyt kirjaimella X vanhemman oman käsityksen yksi- tai kaksikielisyydestään ja kirjaimella O puolison näkemyksen asiasta. Kaikista haastatteluista ei selkeästi ilmene puolison käsitys. Sitä ei haastattelussa suoraan heiltä kysytty, mutta suurin osa vanhemmista reflektoi oma-aloitteisesti myös puolisonsa kaksikielisyyttä. Olen merkinnyt epävarmat tapaukset kysymysmerkillä (?).

TAULUKKO 1. Vanhempien oma näkemys kaksikielisyydestään (X) ja näkemys puolison kaksikielisyydestä (O).

	Ruotsinkielinen		Kaksikielinen		Suomenkielinen	
	Äiti	Isä	Äiti	Isä	Äiti	Isä
Annan perhe			X (O)			X (O)
Amandan perhe			X (O)			X (?)
Alisan perhe			(O)	X (?)	X	
Ellan perhe	X		(O)	(O)		X
Evan perhe			X (O)			X (O)
Esterin perhe				X (O)	X (O)	

Taulukon suuntaa-antavaa luonnetta motivoin sillä, ettei oman kieli-identiteetin vahvistaminen yksinkertaisella kyllä tai ei vastauksella ole tavallista. Useimmiten vanhemmat kuvailevat muutoksia kielellisessä identiteetissään, eikä tämän vuoksi taulukkomuotoinen, staattinen esittäminen tee oikeutta vanhempien vastauksien moninaisuudelle. Vanhemmat asettavat usein kaksikielisyyden määritelmälle tiukemmat rajat omalla kohdallaan kuin puolison kohdalla (katso kuitenkin 3. esimerkki). Tämän lisäksi vastauksista on löydettävissä mielenkiintoisia vastakohtia. Vanhemmat voivat käyttää samaa väittämää toisaalta motivoitakseen kaksikielisyyttä ja toisaalta motivoitakseen yksikielisyyttä. Tällaisia väittämiä ovat *kielitaito*, joka pitää sisällään vanhempien pohdinnat niin kielitaidon omaamisen kuin sen puuttumisen lähinnä sanavaraston, lausunnan, laulujen ja lorujen ja muiden idiomaattisten ilmausten osalta; *kielenomaksumisen ajankohta*, joka pitää sisällään viittaukset kielenomaksumisen varhaiseen tai myöhäiseen ajankohtaan; *kulttuuriin osallistuminen*, joka sisältää kielen ja kulttuurin yhteiseloön liittyvät viittaukset; *kielenkäytön vaivattomuus*, joka kuvastaa, kuinka vaivattomaksi vanhemmat kokevat perheen molempien kielten käytön, ja *kahden äidinkielen* käsite, joka sisältää kuvaukset

siitä, koetaanko, että vanhemmalla on kaksi äidinkieltä, ja tarvitaanko kaksi äidinkieltä, jotta voisi olla kaksikielinen.

Otan kieli-identiteetin moninaisuutta kuvatakseni esimerkiksi kaksi erilaista perhettä: Evan ja Ellan perheet. Evan perheessä vanhempien on vaikea lyödä kaksikielisyystä lukkoon niin omalta kohdaltaan kuin puolison kohdalta:

(1) Evan äiti:

Ja mä en oikeastaan tunne itseäni ihan ruotsinkieliseks, mä en tunne itseäni ihan suomenkieliseks, että jollain lailla semmonen niinkun, tai sitten enemmän, ehkä mun sydämen kieli on suomi, siks, että se on tavallaan niinku se äidin, mun äidin äidinkieli, ni mä ehkä koen itseni enemmän suomenkieliseksi kun ruotsinkieliseksi.[---] Mä koen, että mä oon kaksikielinen ja mä huomaan sen siinä, että mä en osaa kumpaakaan kieltä kunnolla, siis semmosia, niin, et jotenkin joutuu miettii välillä semmosia, tai ruotsis voi niinku miten joku lausutaan, joku hassu sana, niin mä en niinku tiedä, että mihin se painotus laitetaan siinä sanassa, jos on joku semmonen vähän vieraampi. Lastenkirjoissakin on jotain, tulee vastaan, kun lukee niitä. Jotain semmosta, ettei oikeen tiedä miten sitä oikeen painottaa, ja sitten suomessa taas niinku, että no, suomessakin mä ku ajattelen, että multa puuttuu jotain sellasia sanontoja tai tämmösiä, tai mitä sitten ei ehkä täysin.

Evan äidin vapaamuotoisesta vastauksesta (1) on vaikea löytää yksiselitteistä ”rasti oikeaan ruutuun” -määritelmää omasta kaksikielisydestä. Hän antaa kielille eri aseman eri tilanteissa: koulun kieli, sydämen kieli, kotona käytetty kieli, äidin käyttämä kieli. Näin kieli-identiteetti on dynaaminen ja multimodaalisesti sidottu eri ihmisiin ja vuorovai-
kutustilanteisiin (García 2009: 51–55). Mielenkiintoiseksi Evan äidin määritelmän tekee myös se, että hän kokee olevansa kaksikielinen, koska ei osaa kumpaakaan kieltä täydellisesti. Useimpien muiden vanhempien vastauksissa äidinkielenomaisen taitotason puuttuminen molemmissa kielissä nähdään esteenä kaksikielisyuden määritelmän soveltamiseksi omaan kieli-identiteettiin. Evan isä pitää Evan äitiä kaksikielisenä ja nostaa esiin Evan ruotsinkieliset keskustelut tämän veljen ja muiden sukulaisten kanssa muistuttaakseen tätä, ettei Evan kotikieli ole aina suomi. Itseään Evan isä ei koe kovin kaksikieliseksi:

(2) Evan isä:

No en mää osaa sanoa, että mä oisin niinku ainakaan kovin vahvasti kaksikielinen, en mä nyt tässä iässä, kun tavallaan on lainausmerkeissä joutunut opettelemaan sitten kielen. [---] Mut mä pärjään kyllä, mutta ei se silleen niinkun mitenkään sujuvaa oo, että jos mä lopettaisin niinku ruotsin kielen käyttämisen, niin todennäköisesti mä tulisin sen aika nopeesti unohtamaan. [---] se on, niinku tavallaan tänne pääkoppaan niinku semmonen päälle liimattu osio, että se on niinku tuotu sinne jälkeensä.

Evan isän kotitausta on suomenkielinen, mutta hän käyttää ruotsia aktiivisesti tarvittaessa työtilanteissa. Vaikka hän toteaa, että ruotsinkieli on *pääkoppaan päälle liimat-*

tu osio eikä siis osa alkuperäistä kieli-identiteettiä, on vastauksesta mahdollista tulkita, että jonkinasteisesta kaksikielisyydestä voidaan myös hänen omasta mielestään hänen kohdallaan puhua. Kyse ei kuitenkaan hänen mielestään ole vahvasta kaksikielisyydestä, koska kieli on opeteltu ja vasta myöhemmällä iällä hankittu.

(3) Evan äiti:

Mä näkisin, ettei Jaakko millään lailla kaksikielinen, että mä näkisin, et Jaakko on suomenkielinen, mutta se osaa ruotsia ja osaa käyttää töissä ja sillä lailla, että osaa ruotsia [...] niin mä ainakin ajattelen sen jotenkin sillä lailla, että sitten ruotsinkielisessä ympäristössä elää. No joo tavallaan joo, mutta.

Evan äidin ensimmäinen reaktio on pitää Evan isää selkeästi yksikielisenä (3). Evan isä on *suomenkielinen, joka osaa ruotsia*. Tämä ei mitä ilmeisimmin tarkoita hänen mukaansa samaa kuin olla kaksikielinen. Vastauksen edetessä on kuitenkin huomattavissa pientä epäröintiä, kun hän toteaa isän myös elävän ruotsinkielisessä ympäristössä eli kielen olevan osa tämän elämää. Tässä vaiheessa Evan äiti myöntyy toteamaan, että tavallaan myös Evan isä on kaksikielinen. Tämä ei kuitenkaan ole aivan yksioikoista, mikä ilmenee vastauksen päättyessä sanaan *mutta*.

Ellan perheessä vanhemmat puolestaan itse kokevat olevansa yksikielisiä. Puolisot sen sijaan luokittelevat toisensa kaksikielisiksi:

(4) Ellan äiti:

Jag är då fullständigt svenskspråkig, jag ha inte kunnat finska före jag har varit vuxen.

(5) Ellan isä:

Mut sähän oot tänäpäivänä parempi suomes ku minä, mä veikkaan.

Ellan äiti on tutkimukseen osallistuneista vanhemmista ainut, joka toteaa olevansa yksikielinen ruotsinkielinen. Hän kuvailee, että suomen oppiminen peruskoulussa ja lukiossa oli vaikeaa ja että hän on oppinut suomea vasta aikuisiällä (4). Ellan isä on vastauksesta hieman yllättynyt, koska hän kokee äidin nykyään osaavan paremmin suomea kuin hän itse (5). Mielenkiintoiseksi tämän perheen vastaukset tekee se, että kaksikielisyyden ratkaisevaksi mittariksi ei näytä nousevan kielitaito vaan kahden kulttuurin ja niiden mukanaan tuomien perinteiden asema eletyssä elämässä:

(6) Ellan äiti:

Kalle tycker jag att börjar snart bli tvåspråkig. Han har varit ganska tvåspråkig länge för vi har haft den där kulturen, vi har den där svenskspråkiga kulturen, som han är som ändå från början. Han har nu levt i den i tjugo år med alla traditioner o sånt att du är nu som, du är tvåspråkig, tycker jag att du. [...] Men att nog jag tycker det, för att som med den där kulturen, att jag uppfattar int mig som till exempel överhu-

vudtaget som att jag med de här finska traditionerna och leverlåda och vet du alla era konstigheter ni har, vet du så här men att mm.

Vaikka Ellan äiti myöntääkin osaavansa kieliopillisesti hyvää suomea, ei se hänen mielestään riitä siihen, että hän voisi olla kaksikielinen. Jotta hän tuntisi olonsa kaksikieliseksi, olisi hänen oltava osallinen myös suomenkielisessä kulttuurissa ja perinteissä (6). Ellan isä taas ei koe osaavansa ruotsia niin hyvin, että voisi kutsua itseään kaksikieliseksi:

(7) Ellan isä:

No en mä nyt ihan vielä tunne, että mä olisin kaksikielinen. Mutta tietysti varmaan sillä lailla niin kuin Jessica noin sanoi, että varmaan se on se nää perinteet ja tää ja. Mä oon varmaan ruotsalais, ruotsinkielistynyt kyllä aika pahasti varmaan tässä vuosien varrella.

Hän kuitenkin myöntyy Ellan äidin kulttuurimääritelmään ja toteaa, ettei hän enää kulttuuri-identiteetiltään ole täysin yksikielinen, vaan on saanut paljon ruotsinkielisiä vaikutteita. Isän tekemä kielellinen korjaus on osaltaan mielenkiintoinen. Sen sijaan, että hän olisi *ruotsalaistunut* hän on mielestään *ruotsinkielistynyt*. Hän tekee näin selkeän eron ruotsinruotsalaiseen kulttuuriin ja painottaa sosiaalistuneensa suomenruotsalaiseen kulttuuriin.

Vanhempien vastauksista voi myös todeta, että matka yksikielisyydestä kaksikielisyyteen on osalle vanhemmista helpompi ja nämä vanhemmat kokevat, että kaksikieliseksi voi tulla vielä aikuisiällä. Toisaalta osa vanhemmista toteaa, ettei kaksikieliseksi voi kasvaa vaan kaksikieliseksi synnyttään:

(8) Alisan äiti:

Jag klarar mig nog men nå, jag skulle kalla mig själv liksom finskspråkig [...] Man måst' liksom ha svenskspråkiga föräldrar eller en förälder i alla fall som är svenskspråkig.

Alisan äiti puhuu hyvin sujuvaa ruotsia. Esimerkin (8) vastaus on reaktio haastattelijan kysymykseen, eikä hän todella ole omasta mielestään kaksikielinen. Alisan äiti pitää tiukasti kiinni yksikielisyydestään ja toteaa, että kaksikielisellä täytyy olla ainakin yksi ruotsinkielinen vanhempi. Kaksikieliseksi voi hänen mukaansa sen sijaan tulla, vaikka molemmat vanhemmat olisivat ruotsinkielisiä.

Vanhempien vastaukset kaksikielisyyden määrittelyyn osoittavat, että kaksikielisyys määritellään myös perheen sisäisesti monin eri tavoin, ja vastauksissa on jonkin verran ristiriitaisuuksia. Vastauksien perusteella näyttäisi siltä, että kaksikielisyyteen synnyttään, kielitaidon tulee olla äidinkielenomaista ja osallistuminen kieltä ympäröiviin kulttuuriperinteisiin tulee olla pitkäaikaista ja luonteeltaan pysyvää. Näin ollen voitaisiin

päätellä, että dynaamisen kaksikielisyyden näkemykset, joissa toinen kielistä saattaa olla jossain tilanteissa aktiivisempi kuin toinen, eivät juurikaan tule esiin vastauksissa. Mahdolliset hetkittäiset muutokset ja virtaukset vuorovaikutustilanteiden kielivalinnoissa eivät riitä kaksikielisen identiteetin muodostumiseen.

3.2 Hoksaus

Sana *hoksaus* nousee haastatteluissa esiin monissa eri tilanteissa. Nostan sen tässä esiin otsikkotasolla kuvaamaan niitä vastauksia, joissa vanhemmat ilmaisevat asemoitumistaan kielen käyttöön ja sen omaksumiseen. Useissa vastauksissa perheet kertovat kiinnittäneensä jo aikaisessa vaiheessa huomionsa siihen, että puolisoilla on eri rekisteröity äidinkieli kuin heillä itsellään. He ovat kuitenkin todella havahtuneet asiaan vasta kun ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen valinta tuli heille ajankohtaiseksi. Esimerkissä 9 Annan isä kuvailee humoristisesti sitä hetkeä, jolloin hän tajusi lastensa päiväkotij- ja koulukielen olevan ruotsi, ja kuinka se asettaisi tiettyjä vaatimuksia myös hänen kielitaidolleen:

(9) Annan isä:

No itse asiassa siinä vaiheessa kun huomaa, että lapsistahan tulee kaksikielisiä ja Lotta sano, että ne menee tietysti ruotsinkieliseen kouluun, ni mä ajattelin, että näinhän täs tosiaan sit käy, et niinhän ne varmaan muuten meneekin. Sit jossain vaiheessa mä hoksasin, että ai damnit, vanhempainillat on ruotsiksi, kääk!

Myöhemmin Annan isä kuvailee, kuinka vanhempainillat sujuvat melko mutkattomasti, koska hän voi kuitenkin tarvittaessa käyttää suomea henkilökunnan kanssa. Annan isän vastaus nostaa esiin huomion siitä, että ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen henkilökunta useasti osaa myös suomea, joten varhaiskasvatuksen kielipolitiikka ei välttämättä automaattisesti vahvista suomenkielisen vanhemman ruotsin kieleen sosiaalistumista toisin kuin Luykxin (2005) tutkimuksessa.

Muuttuvat kieli-identiteetit saatetaan hoksata yhä uudelleen, myös varhaiskasvatuksen valintaa myöhäisemmässä vaiheessa. Esimerkissä 10 Annan isä on uuden hoksausten äärellä ja kuvaa kohtaamista USA:ssa asuvan sisarensa lasten kanssa:

(10) Annan isä:

Mut sillen sen vast oikeastaan tosissaan yhtä-äkkiä hoksaa, et hetkonen, et oman siskon lapset ei ymmärrä mitä nää puhuu, et siin on niinku sellanen, ei oo kielimuuri mutta siinä on ihan tämmönen jakaja, et sillen mä oon niinku itse kokenut sen niinku selvästi tosiaan.

Anna puhuu kotona sisarensa kanssa pääosin ruotsia. Todetessaan, etteivät oman sisaren lapset ymmärrä hänen lapsiaan, Annan isä havahtuu siihen, kuinka suuria muutoksia

oman lapsuuden kielellisiin käytäntöihin on tapahtunut. Vaikka kaikilla lapsilla on suomi yhteisenä kielenä eikä varsinaista kielimuuria lasten ympärille ole syntynyt, kielten kohtaamiset korostavat niitä muutoksia, joita on tapahtunut isän arkipäivässä ja siten myös kielellisessä identiteetissä.

Kaikki haastatelluista vanhemmista suhtautuvat positiivisesti kodin molempiin kieliin, eikä kukaan ilmaise haluttomuutta oppia perheen toista kieltä. Päinvastoin vastauksista nousee esiin vanhempien vahva halu oppia kieltä. Amandan isä kuvailee esimerkissä 11, kuinka asenteet ovat vuosien mittaan muuttuneet ruotsin kielen omaksumisen suhteen:

(11) Amandan isä:

Pakkoruotsi tullut tutuksi kansakoulussa, et siin oli nää eväät tähän ruotsin kielen opiskeluun. Aika paljon asenne muuttunut siinä vuosien aikana. [---] Nii siinä se [perheen kielikäytänteet] muuttu just lasten myötä ja se on kyllä motivoinut muakin nyt enemmän opiskelemaan ruotsii [---] omaehtoisesti kotona koittaa kuunnel mitä toiset puhuu.

Amandan isä käyttää alussa käsitettä *pakkoruotsi*, johon usein liittyy negatiivisia mielleyhtymiä. Hän toteaa lisäksi, ettei pakollisista ruotsinopinnoista ollut helppo lähteä rakensamaan vahvempaa ruotsin kielen taitoa. Samalla kun hän toteaa koulussa ruotsin opintojen olleen pakollisia ja ehkäpä hänelle vähemmän mielekkäitä, hän kertoo lasten syntymän myötä kiinnostuksen ruotsin kielen opiskeluun kasvaneen. Kielen omaksuminen on nykyään omatoimista ja vapaaehtoista. Kotona siihen tarjoutuu mielekkäitä tilanteita vaikkapa vain lapsia kuuntelemalla. Muutamille vanhemmista omatoiminen kielenomaksuminen ei ole ollut tarpeeksi, vaan he ovat pyytäneet toiselta vanhemmalta aktiivista tukea kielen omaksumiseen:

(12) Esterin isä:

Hanna nyt toivois, että mä puhuisin ruotsia hänellekin, me ollaan joskus testattu, mutta mä oon aina aina puhunut suomee, niin mä unohdan koko homman. Se kääntyy vaan suomeks takas.

Esimerkissä 12 Esterin isä kertoo hieman pahoitellen, kuinka Esterin äiti haluaisi oppia ruotsia ja toivoisi isän puhuvan hänelle ruotsia. Isän on kuitenkin kaksikielisenä vaikea muistaa puhua oikeaa kieltä, vaan kieli vaihtuu helposti suomeksi, koska hän on tottunut käyttämään sitä. Myös muissa perheissä halu oppia kieltä perheen sisäisen vuorovaikutuksen kautta nousee esiin. Ellan äiti kertoo esimerkissä 13 vanhempien ensimmäisten tapaamisten kielivalinnoista.

(13) Ellan äiti:

[---] Så sa han åt mig sådär snällt att, att jag förstår nog svenska. Å sa han, på finska, att du får nog jättegärna prata svenska, så då tänkt jag, okej det gick int så bra tydligen. Så efter det har jag bara pratat svenska. [---] Han trodde säkert att det var obekvämt, att jag tänkte, att nog kan jag ju egentligen försök börja öva nå lite, för int hade han ju sagt att han förstår svenska.

Ellan äiti kertoo, kuinka hän oli ajatellut Ellan isän tapaamisen olevan samalla oiva mahdollisuus harjoitella suomea. Ellan isä oli kuitenkin ystävällisesti todennut, että äiti voi puhua hänelle ruotsia. Ellan äiti oli tulkinnut tämän niin, ettei hänen suomentaitonsa ollut tarpeeksi hyvä, eikä hän tämän jälkeen enää uskaltanut käyttää suomea. Haastattelutilanteessa molemmat vanhemmat puhuivat järjestelmällisesti vain omaa kieltään eli tämä alkuvaiheen toteamus vaikutti vahvasti perheen kielivalintoihin. Alisan perheessä äidin toivetta käyttää ruotsia vanhempien keskinäisessä vuorovaikutuksessa ei sen sijaan otettu tosissaan:

(14) Alisan äiti:

Nå, jag föreslog nog att vi skulle ha pratat på svenska när vi träffa men [---] du tänkte att jag skämta, och sen pratade vi om det igen liksom sex månader senare.

Alisan äiti kertoo, kuinka hän useasti yritti vaihtaa ruotsin perheen yhteiseksi kotikieleksi siinä onnistumatta. Alisan isä on haastattelutilanteessa yllättynyt tästä paljastuksesta ja toteaa Esterin isän tavoin, että totuttuja kielikäytänteitä on vaikea muuttaa. Alisan äiti kuvailee myös myöhemmin, kuinka ruotsinkielisillä on tapana puhua suomenkielisille suomea, vaikka nämä hyvin osaisivat ruotsia. Myös Annan isä toteaa, että vaikka hän suhtautuu ruotsin kielen käyttöön periaatteessa positiivisesti, ei sitä juurikaan kodin ulkopuolella tarvita, koska ruotsinkieliset puhuvat suomea hänelle huomattaessaan, ettei ruotsi ole hänen äidinkieltensä.

Vastauksista näkyy, että vaikka lapset herättävät kielitaidon tarpeeseen ja lisäävät oppimisen motivaatiota, on myös vanhempien välisillä kielikäytännöillä tärkeä rooli kodin toiseen kieleen sosiaalistumisessa. Parhaiden kielenomaksumisolosuhteiden luomiseksi tarvitaan lasten toimijuuden lisäksi oma halu ja myös puolison vahva tuki.

3.3 Laajentuva kielitaito

Haastatteluissa nousee esiin lukuisia erilaisia havaintoja laajentuneesta kielitaidosta. Useissa vastauksissa kiitos kielenoppimisesta annetaan lapselle:

(15) Esterin äiti:

Se on kyllä ollut niin, että mä en oo osannut ruotsia paljon ollenkaan. Nyt lapsien myötä oppii nää, koko ajan enemmän

(16) Ellan äiti:

Vår äldre dotter var med i konståkning och där gick allt på finska, så där börja ja prat' finska. Nu klarar jag nog mig.

Vastauksissa 15 ja 16 Esterin ja Ellan äidit kokevat, että kielitaidon kehittyminen on tapahtunut kotona lasten myötä. Ellan äidin kielitaito on laajentunut kodin ulkopuolella lapsen harrastuksen myötä. Muutamissa perheissä vanhemmat kommentoivat oman kielenomaksumisen lisäksi toistensa kielten omaksumista:

(17) Ellan äiti:

Att när Ella var liten, så måste man börja säga åt honom, för han börja säga sånt som jag å hade sagt, så sa han också, men att kanske 99,5 procent pratar du nog finska men vissa grejer får man som säga åt honom att det kommer som på svenska, för att du är så duktig på svenska nu så du, det blir som.

(18) Annan äiti:

Kyl sul varmaan sanavarasto on karttunu vuosien mittaan, mutta sitte ni. Ku ei puhu, ni ei puhu.

Esimerkissä 17 Ellan äiti toteaa, että Ellan isä puhuu jo paljon ruotsia ihan huomaamattaan. Ellan isäkin myöntää, ettei hän aina tule ajatelleeksi, millä kielellä hän mitäkin sanoo, ja Ellan äiti jatkaa, että Ellan ollessa vielä pieni hän sai muistuttaa isää puhumaan suomea. Annan perheessä (18) tilanne on päinvastainen. Annan äiti toteaa isän kielitaidon kohonneen ainakin sanavaraston osalta, mutta ettei tämä kuitenkaan puhu ruotsia. Vaikka kieltä opitaan ja käytetään kotona, siihen suhtaudutaan hieman väheksyen:

(19) Amandan isä:

Mä puhun ruotsia, mutta sanavarasto ei oo hirveen laaja, mutta puhun ruotsia. Ei kyl me ruotsiks kommunikoidaan nuo kaikki arkiasiat mitä nyt syömiset ja ruuanlaitot ja kuka katsoo TV:tä tai ei katso ja normaalit kaikki iltapesusysteemit, ja mitä nyt on tuos arki, en mä nyt mitään filosofisia luentoja pidä ruotsiksi, et se ei onnistu.

(20) Annan isä:

Tässähän nyt tietysti perhe perheen kanssa nyt kuulee päivittäin ruotsia, niin tottakai se on nyt sitte taas vahvistunu ja ymmärtää paljon paremmin, mutta kyllä yhä edelleen se kynnys sit taas puhua ruotsia, ihan oikeesti oikeesti puhua, ni se on varmaan, lasten kanssa kyllä höpöttelee, näin vois sanoo, vähä ruotsia menee sinne kanssa

Sekä Amandan että Annan isä näyttävät tekevän eron arkipäivän kotikielen ja todellisen kielenkäyttötilanteen välille. Amandan isä kertoo selviytyvänsä kotinsa arjen asioista ruotsiksi, ja myös Annan isä kertoo sekä ymmärtävänsä että "höpöttelevänsä" lasten kanssa ruotsiksi. Amandan isä toteaa kuitenkin, ettei hän pysty pitämään filosofisia luentoja ruotsiksi, ja Annan isä toteaa hieman epämääräisemmin, ettei osaa puhua ruot-

sia ”oikeasti”. Vastauksista voi päätellä, ettei kieleen sosiaalistuminen riitä, jotta nämä vanhemmat kokisivat kieli-identiteettinsä muuttuneen kaksikieliseksi, koska koti ei ole tarpeeksi vaativa kielenkäyttöympäristö.

Koti kielenkäyttöympäristönä tuntuu olevan melko turvallinen. Vanhempien huomiot kielellä leikkimisestä ja kielirajojen ylittämisestä tuovat vastauksissa esiin, ettei kielivirheitä tarvitse pelätä kotona, vaan niiden avulla voidaan naurattaa lapsia ja pelleillä:

(21) Esterin äiti:

Varmaan ihan huumorilla joskus heitän.

(22) Annan äiti:

Onhan tilannekomiikkaa, monesti voidaan nauraa papalle, kun se ääntää hassusti jotain ruotsia tai ymmärtää jonkun asian vähän hassusti.

Esimerkissä 21 Esterin äiti kertoo hymyillen käyttävänsä ruotsia pelleilyyn, vaikka ei muuten koe suullisen kielitaitonsa olevan vahva. Annan äiti taas kertoo nauraan tahattomasta tilannekomiikasta, jota saattaa syntyä, jos isä käyttää ruotsia ”hassusti”. Näissä tilanteissa lapsilla näyttää olevan jo varhaisessa vaiheessa kielitaitoisien rooli ja aikuiset puolestaan saavat asettua noviisin asemaan. Lapsen toimijuus näkyy selkeästi Evan perheessä. Evan isä kertoi tilanteesta, jossa Eva oli valinnut iltasaduksi ruotsinkielisen kirjan. Isän todettua, ettei osaa lukea ruotsia, tokaisi Eva, että isän olisi korkea aika oppia. Myöhemmin haastattelussa isä palaa takaisin tähän kommenttiin ja kertoo nykyään tarvittaessa lukevansa ruotsiksi:

(23) Evan isä:

Joo, oon ottanut opikseni. Mä ajattelin, että se on ihan hyvää harjotusta mulle, ja mä sanoin itseasiassa, me luettiin sitä *Kråkes Sverigeresa*-kirjaa yks ilta, mä sanoin sitten Evalle, että tota, jos sä et ymmärrä mitä iskä puhuu ni sano, mut kyll se oli ihan hiljaa, että kyllä siellä on justiin sellasia tavallaan sanoja mitä joutuu miettimään, mutta toisaalta, ku mä oon ajatellut sitä, että no että tarpeeks kun totakin tankkaa, ni kyl mä niinkun minäkin siltä sit saan niitä sanavarastoa sitten, tavallaan tulee se kielenkäyttö jollain lailla sujuvaksi.

Tässä esimerkissä isä toteaa, että ruotsinkielisen kirjan lukeminen lapselle kasvattaa hänen sanavarastoaan ja auttaa oppimaan ruotsin kielen lausumista. Hän pyysi Evaa tarvittaessa kommentoimaan ja vaikutti tyytyväiseltä, kun Evan ei tarvinnut huomauttaa, ettei hän ymmärrä mitä isä lukee. Lasten toimijuus näkyy kirjojen lukemisessa muissakin perheissä. Myös Ellan vanhemmat kuvailevat, kuinka Ella vaatii myös isovanhempiensa lukevan ruotsiksi, vaikka he eivät osaa ruotsia.

3.4 Turhautuminen

Suurimmassa osassa haastatteluita aikuisten kieleen sosiaalistumista kuvataan positiivisin äänensävyin. Tästä huolimatta vastauksista löytyy myös erilaisia turhautumiseen liittyviä äänensävyjä. Turhautuminen voi viitata kielitaidon kehittämisen mahdollisuuksien puutteeseen, kuten aikaisemmissa esimerkeissä 12 ja 14, tai oman kielitaidon puutteeseen, kuten Annan isän kuvailemassa tilanteessa:

(24) Annan isä:

Nii, mut sit se on taas niin hassu puhua, kun muut puhuu kuitenkin hyvää suomee, sä rupeet niinku solkkaamaan sellasta ihan selkeesti sulle vierasta kieltä, niin tuntuu hirveen tyhmältä. [---] Meillä oli niinku tota eskarilaisten vanhempien tämmönen ravintolailta, ja siellä oli sitten paljon vanhempia paikalla, ja käytiin sitte, mun vieressä istu tämmönen [---] työskentelevä mies, jolla on lapsi tuolla eftiksessä, ja sitten vasta-päättä [---], joka on mahottoman mukava ja tietävä mies. No hän ystävällisesti hostas sit täss keskustelussa tätä ruotsinkielistä. Se on ainoo kerta silloin kun mua oikeasti harmitti, ku mä en niinku pystynyt keskusteleen ja mä en pysynyt peräss, ja mull on vaikee, erittäin vaikee ymmärtää sitä ruotsinkieltä, siis ihan ruotsalaista, tälläsess pöytäkeskustelussa käydään hyviä keskusteluja niin tota. Niinku tähänastisen suomenruotsalaisen urani aikana, tässä perheurani aikana, tää on niinku ainoo kerta mulle on tullut eteen niinku oikeastaan, ei niinkun muuten oo tullut tontyyppisiä, että sä jäät ihan selkeesti ulos, ulos siitä keskustelusta, kun sä et pysty osallistuu siihen. Et aika pitkään kyl mentiin täytyy sanoa, mutta silloin mua otti pannuun, ku kuitenkin kiva käydä keskusteluita tuollaisessa yhteydessä, ja sitten vielä siihen tulee tää, en mä nyt niinkun tota suomenruotsalaistenkaan kanssa, mut ois siinä nyt varmaan suoriutunut, ku se ois ollu ihan önnkökönkökö se oma ulosanti, mutta sitten kun on vielä ruotsinkielinen ni se on.

Annan isän turhautumiseen liittyy monia eri tekijöitä, joista osa liittyy laajempaan yhteiskunnalliseen kieliyhteisöön sosiaalistumiseen, johon Annan isä osallistuu kaksikielisen perheen vanhempiana. Hän kuvailee vanhempainiltaa, jossa hän olisi halunnut osallistua keskusteluun, mutta ei pystynyt. Esimerkin mielenkiintoisuutta lisää se, että Annan isä toteaa, ettei vastaavaa tilannetta ole hänen eteensä muutoin tullut. Hän uskoo, että olisi selvinnyt tilanteesta, vaikkakin heikonlaisesti, jos puhekuppanit olisivat olleet suomenruotsalaisia, mutta tilanteessa käytetty ruotsinruotsi vaikeutti tilannetta entisestään. Perheen sisäistä kieleen sosiaalistumista hän kuvailee sanoin *tähänastinen suomenruotsalainen perheurani*, eli tavallaan hän rajaa kieleen sosiaalistumista suomenruotsalaisuuteen. Sama suomenruotsalaisuuteen rajautuminen näkyy myös Ellan perheen esimerkeissä 6 ja 7.

Perheessä turhautuminen ei aina ole vanhempien turhautumista. Esterin isä kuvailee, kuinka heidän perheessä alakoulua käyvä esikoispoika saattaa turhautua äitinsä kielitaitoon, jos yhteisymmärrystä kaikista hänelle tärkeistä asioista ei heti löydy:

(25) Esterin isä:

Se on pojan kanssa sitten, että sillä on kääntynyt paljon enemmän ruotsiin nytten, kun se on siellä koulussa mun mielestä. Ni se joskus selittelee jotakin juttuja Hannalle, ni sitten se ei ymmärrä, ni se huutaa mulle, että tuu nyt selittämään mulle suomeks mitä tää meinaa siinä että. Poika suuttuu siinä, että äiti ei ymmärrä, ku se ei ite hoksaa niitä sanoja suomeksi sitten.

Tässä tilanteessa äiti on kielellisen turhautumisen kohteena ja kaksikielinen isä joutuu toimimaan tulkkina lapsen ja äidin välillä. Esimerkki on ainutlaatuinen aineistossa, sillä muissa perheissä ei kuvailta lapsen ja aikuisen välistä turhautumista. Kuvaukset liittyvät useimmiten juuri aikuisten väliseen vuorovaikutukseen joko perheen sisällä tai sen ulkopuolella.

4 Yhteenveto ja pohdintaa

Tässä artikkelissa olen tarkastellut kaksikielisissä perheissä tapahtuvaa aikuisten kieliin sosiaalistumista osana laajempaa *Child2ling*-tutkimushanketta. Olen tunnistanut kuu-den kaksikielisen perheen haastatteluista neljä tutkimuskysymyksen kannalta oleellista kategoriaa ja havainnollistanut kategorioiden sisältöjä esimerkein. Nämä kategoriat liittyvät kieli-identiteettiin, hoksaukseen, kielitaidon laajenemiseen ja kielitaitoon turhautumiseen.

Vastausten tarkastelu osoitti, että kielen omaksuminen ja kieliin sosiaalistuminen kaksikielisissä perheissä liittyvät läheisesti toisiinsa ja ovat osittain limittyneitä niin, ettei niitä voida yksiselitteisesti erottaa toisistaan. Kaksikielisyys nähdään perheissä positii-visena asiana, vaikka se saattaa ajoittain olla myös turhauttavaa. Perheen pienet lapset ovat osaltaan aktiivisia toimijoita aikuisten kieleen ja kulttuuriin sosiaalistumisessa. Perinteinen asetelma, joissa vanhemmilla on asiantuntijan rooli ja lapsilla noviisin rooli, saattaa olla osittain päinvastainen kaksikielisessä perheessä. Aikuiset voivat oppia kieltä lapsiltaan tai yhdessä lastensa kanssa. Kodin kaksikielisiä vuorovaikutustilanteita kuvataan helppouden ja huumorin kautta sekä oivana kielenomaksumismahdollisuutena. Tästä huolimatta käy ilmi, että kaksikielisen perheen kielellisiin käytäntöihin sosiaalistuminen ei välttämättä tarkoita, että vanhempi itse kokee oman kielellisen identiteetinsä muuttuneen rajusti. Vanhempien vastauksista voidaan nähdä perinteisempiä, pysyvämpiluonteisia ja yksikielisiin ideologioihin perustuvia kaksikielisyyden näkemyksiä. Perheessä omaksettua kieltä ei aina lasketa varsinaiseksi aikuiselämässä hyödylliseksi kielitaidoksi, eikä edes pitkäaikainen ja tiivis yhteys kieleen ja kulttuuriin aina riitä yksikielisen identiteetin vaihtumiseksi kaksikieliseksi identiteetiksi. Kaksikielisen identiteetin kannalta vaikuttaa edelleen olevan tärkeää vaivatton vuorovaikutus molemmilla kie-

lillä monissa erilaisissa, tarvittaessa myös vaativissa, tilanteissa ja mieluiten koko elämän ajalta.

Kirjallisuus

- Baker, C. 2011. *Foundations of bilingual education and bilingualism*. Bristol: Multilingual Matters.
- Barron-Hauwaert, S. 2011. *Bilingual siblings: language use in families*. Bristol, NY, Ontario: Multilingual Matters.
- Berglund, R. 2008. *Ett barns interaktion på två språk – en studie i språkval och kodväxling*. Acta Wasaensia 190. Vasa: Vasa universitet.
- Bergroth, M. & M. Kvist 2011. Dynamiska tvåspråkiga leksituationer. Teoksessa N. Nissilä & N. Siponkoski (toim.) *Kieli ja Etiikka*. Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyiden tutkijaryhmän (VAKKI) julkaisut 38. Vaasa: VAKKI, 46–57.
- Blackledge, A. & A. Creese 2010. *Multilingualism: a critical perspective*. London: Continuum International Publishing Group.
- Cummins, J. 2007. Rethinking monolingual instructional strategies in multilingual classrooms. *Canadian Journal of Applied Linguistics*, 10 (2), 221–240.
- Fogle, L. W. 2012. *Second language socialization and learner agency: talk in three adoptive families*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Folktinget 2013. *Anna lapsellesi lahja*. Saatavilla osoitteessa www.folktinget.fi/julkaisut.
- García, O. 2009. *Bilingual education in the 21st century: a global perspective*. Oxford: WileyBlackwell.
- Jyväskylän yliopisto 2014. *Child2Ling*. Saatavilla osoitteessa <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielet/tutkimus/hankkeet/child2ling> [luettu 10.2.2015].
- Kielilaki 423/2003. Saatavilla osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030423> [luettu 10.2.2015]
- King, K. A., L. Fogle & A. Logan-Terry 2008. Family language policy. *Language and Linguistic Compass*, 2 (5), 907–922.
- Lanza, E. 1997. *Language mixing in infant bilingualism: a sociolinguistic perspective*. Oxford: Clarendon Press.
- Luykx, A. 2005 Children as socializing agents: family language policy in situations of language shift. Teoksessa J. Cohen, K. T. McAlister, K. Rolstad & J. F. MacSwan (toim.) *ISB4: proceedings of the 4th international symposium on bilingualism*. Somerville, MA: Cascadilla Press, 1407–1414.
- Ochs, E. 2000. Socialization. *Journal of Linguistic Anthropology*, 9 (1–2), 230–233.
- Pietikäinen, S. 2012. Kieli-ideologiat arjessa. Neeksusanalyysi monikielisen inarinsaamenpuhujan kielielämäkerrassa. *Virittäjä*, 116 (3), 410–442.
- Rontu, H. 2005. *Språkdominans i tidig tvåspråkighet. Barnets kodväxling i kontext*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Slotte-Lüttge, A. 2007. Making use of bilingualism. Construction of a monolingual classroom, and its consequences. *International Journal of the Sociology of Language*, 2007 (187–188), 103–128.